

Fábri György

Előszó – mobilkommunikációs visszatekintés a kommunikációs konvergencia kutatása szemszögéből

A bölcsészeti jellegű kutatási irányzatok, iskolák gondolati tendenciáinak alakulását az eszmetörténezesek legalábbis évtizedes időtávokban vizsgálják. Ehhez képest az MTA Filozófiai Kutatóintézetének műhelyében született mobilkommunikációs kutatási program (melynek eredményeit a Világosság évek óta nagy örömmel publikálja) formálódását áttekintve alig több mint fél évtized alatt jelentős elméleti-pozicionális módosulást tapasztalhatunk a kezdeti elméleti kihívásokhoz képest. Természetesen egyszerű oka van ennek: maga a kutatás tárgya, azaz a konkrét kommunikációs eszköz, a mobiltelefon társadalmi/használati státusza és technikai jellege alakult át – talán minden korábbi kommunikációs eszköznél gyorsabban és irritálóbban a komótosabb reflexióhoz szokott tudósok számára.

A Nyíri Kristóf akadémikus által kezdeményezett és vezetett programban a mobiltelefon társadalmi és kognitív hatásainak elemzésénél természetesen kezdettől fogva lényegesen szélesebb tematikájú előadások és tanulmányok születtek. A megismerés és léthelyzetek klasszikus bölcséleti kérdései mellett újra és újra előbukkantak Nyíri kommunikációfilozófiai kutatásainak korábban megfogalmazódott irányaihoz is kapcsolódva a mobiltelefont inkább csak utalásszerűen vagy „szélsőesetként” tárgyaló, inkább a kommunikációs technológiák szélesebb, döntően internetes vonatkozásait feltáró gondolatmenetek. A technológiai ipar fordulatai az elmúlt egy-két évre visszaigazolták, hogy érdemes volt a kutatóknak „melegen tartani” a tematikát. Ugyanis mostanára a kommunikációfilozófia releváns témája éppen az a konvergencia lett, melynek fókuszba állításához így adottak az intellektuális feltételek ebben a műhelyben is.

Amikor tehát körvonalazódik a mobilkommunikációs program új szakasza, és ennek okán lapunk egy visszatekintő válogatással tesz hozzáférhetővé néhányat a korábban csak szűkebb körben elérhető, emblematikus tanulmányok közül, akkor érdemes előretekintve a konvergencia által támasztott elméleti kihívásokat is szemlélni. Hiszen egyáltalán nem magától értetődik, milyen technológiai irányban véglegesül ez a folyamat, ez hogyan alakítja a felhasználói szokásokat, illetve, a többször is tévesen prognosztizált (gondoljunk csak az SMS vagy a WAP ellentétes előjelű példájára) felhasználói szokások miképpen állnak ellen a gyártói-orientálói szándékoknak?

A konvergencia ma az egyik legnépszerűbb slágertémája, még inkább buzzword-je az infokommunikációs szövegyártásnak. Ha azonban a lelkesült és rövid szavatoságú jóslatok nem veszik el kedvünket a technológiai fejlemények tendenciáinak rekonstrukciójától, akkor néhány érdemi következtetést levonhatunk. Az ugyanis már

ma is látszik, hogy a kommunikációs konvergencia magukat az eszközöket tekintve is hozott újdonságot. Ezek között a legérdekesebb szempontunkból, hogy a mobiltelefonok tárolókapacitása és adatátviteli képességeinek erősödése révén integráltabban részesei a tudáskommunikáció hálózatainak. Ennél lényegesebb újdonságot azonban a konvergencia másik, úgynevezett eszközhasználati ága, a média-jellegű felhasználói lehetőségek térnyerése mutat. A médiahasználat elsőbbsége a kommunikációval, interaktivitással összevetve ugyanis lényegesen tartósabbnak bizonyult, mint azt az „új média” dominanciájának illúziója.

Mindez a mobilkutatási program egyik lehetséges továbbviteli irányát jelezheti. Csak egy példát, a tudáskommunikáció kérdését érintve is látszik ennek használhatósága. Hiszen amint a tudományos tudásátadás és a tudomány reprezentációjának medializálódása is kibontakozik, az egyre nagyobb arányban médiatermékként is élvezhető és keresett a tudomány számára, a mediális tartalomszolgáltatást kínálni képes kommunikációs eszközök immár valódi platformot kínálnak.

Így a konvergencia közegében a tudományos tartalom jövőjét két kérdés bizonyosan döntően befolyásolja: egyfelől, az eszközhasználati rutink és eszközinnovációs hektikuságok (vagyis, hogy nagyon rövid távú marketinglogikák alakítják a készülékek és szolgáltatások elérhető kapacitásait) mennyire jelentenek alkalmas körülményeket a tudásszerzésre jellemző stabilitás- és távlatosság-igény számára? Másfelől, a tudományos tartalom létrehozói és közvetítői mennyire képesek mediális tudásterméket gyártani? Mindez pedig felveti, hogy vajon az új médiahasználat számára készült tudástermékek mennyire őrzik meg a tudományos tudás autoritását, hitelességét s ez miképpen hat a tudomány és tudásátadás hagyományos művelésére, intézményrendszerére?

Újraolvasva a mobilkutatási projekt tanulmányait, biztató perspektívát kínál, hogy a magyar bölcsészeti műhelyek kutatásaiból kaphatunk majd érdemi válaszokat ezekről gondolkodva is!